

Opiskelua Norssissa

Norssi on vetänyt oppilaita puoleensa jo 140 vuoden ajan. Opiskelu- ja rangaistusmenetelmät ovat muuttuneet vuosien saatossa merkittävästi. Entinen rehtori Jussi Luukko valaisee karsserin saloja, ja kertoo 50 vuoden takaisesta kouluelämästä.

Miksi Norssin pyrittiin

Norssin oppilaat tulivat ympäri koko Helsingin seudun. Luokkakaveriens taustoista ei kenelläkään ollut juuri mitään tietoa eikä sillä ollut mitään merkitystään. Tiedettiin toki kuka tuli "Tölikästä" kuka "Krunikasta" tai kuka oli vanhasta kunnan "Rööperistä". Yksittäistapauksia oli toki Malmia ja Vantaata myöten.

Vanhana perinteikkäänä ja arvostettuna lyseona oli Norssilla ymmärrettävästi vetoa. Mutta merkittävää oli myös se, että valtion kouluna Norssissa oli yksityisiin oppikouluihin verrattuna erittäin edulliset lukukausimaksut (esim. sisareni maksoi yksityisessä oppikoulussa oli yhtä paljon kuin neljän veljen maksut meillä Norssissa). Tämä oli varsin merkittävää, sillä 1950-luku oli taloudellisesta nousustaan huolimatta lapsiperheissä vielä hyvin vaatimatonta aikaa. On muistettava, että opiskelemissa oli myös suuri joukko sotaorpoja. Lukuvuonna 1953-54 lukukausimaksun maksavia oppilaita oli 618 ja vapaaoppilaita 125.

1950-luku oli suurten ikäluokkien vuosikymmen. Oppilasmäärät lähentelivät kahdeksasataa. Huippuvuotena koulussa oli 826 oppilasta. Oppikouluun siis todella pyrittiin. Sinne ei menty noin vain. Pyrkimäsi Norssiin meitä yrittäjiä oli yli 300. Sisään pääsi vain kaksi luokallista (80 oppilasta). Karsinta oli siis kova. Päivän kestänyt sisäänpääsytesti pyrki karsimaan vain parhaat mukaan. Tässä mielessä ehkä voitiin käyttää Norssista käsitettä eliittikoulu.

Luokat olivat varsinkin keskikoulussa (1-5 luokat) suuria. Muistan, että keskikoulun viimei-

sellä luokallani (vastaa nykyistä yhdeksättä luokkaa) meitä oli 47 pojan viikaria.

Oman perinteikkään vivahteen koulun toivat ne oppilaat, jotka pitivät Norssin lakkia, siis sitä päähinettä, jolla nykyään Norssin päivänä vihitään arvokkaasti latinan kieltä käyttäen Vuoden Norssi. Tästä lakista saattoi päätellä, että kantajan isä tai jopa myös isoisä oli käynyt Norssia.

Suhtautuminen opiskeluun

Opiskelua ei pidetty tosikkomaisena "pingottamisena". Suurissa luokissa oli helppoa olla tietämättömänäkin. Opettajilla ei ollut juuri aikaa eikä aina mielenkiintoakaan pitää huolta siitä, että kaikki pysyisivät opetuksessa mukana puhumattakaan nykyisin niin paljon puhutusta tukiopetuskäsitteestä. Toki oli opettajakunnassa muutamia poikkeuksiaikin. Joku saattoi antaa tukiopetusta jopa kotonaankin.

Koulun ja ajan henki oli selkeä. Mikäli poikaa ei opiskelu kiinnostanut, hänelle annettiin kesätoiksi ehdot tai jätettiin suoraan luokalle. Jotta voitte saada jotakin käsitystä lukumäärästä niin eräänä vuotena 25 % oppilaista sai ehdot yhdessä tai kahdessa oppiaineessa ja 8 % jätettiin suoraan luokalle. Koska läheskään kaikki eivät kyenneet tai edes yrittäneet suorittaa ehtojaan todellinen luokallejääntiprosentti saattoi nousta reippaasti yli kymmenen. Tästä oli mainiona seurauksena se, että kahdeksan kouluvuoden kuluessa luokkatovereita oli kertynyt yhteensä yli 70.

Suhtautuminen eri aineiden opiskeluun oli suuresti kiinni opettajan persoonallisesta kiinnostavuudesta ja/tai vaatavuudesta.

1950-luvulla

Opettajat ja opettaminen

Valtaosa Norssin opettajista oli miehiä toisin kuin nykyään. Naispuolisia opettajia oli vain noin neljäsosa, mutta moni heistä olikin tiukkaakin tiukempi, jonka sivalentava sanailu saattoi jäädä herkän poikamielen painajaiseksi.

Opettajakunnassa oli rehtori **Rafael Holmstöm**in mukaan selvä hierarkia: "Ensin on rehtori ja sitten tulevat opettajat järjestyksessä yliopettajat, vanhemmat lehtorit, nuoremmat lehtorit, apulaislehtorit, opettajat ja tuntiopettajat – sitten seuraavat oppilaat ja tämän jälkeen auskultantit.

Opettajakunta oli hyvin korkeasti koulutettua, sillä elettiin aikaa, jolloin yliopistoja ei ollut lähes jokaisessa suuremmassa kaupungissa niin kuin nykyään. – Norssin opettajavirka koettiin lähinnä yliopistovirkaa olevaksi opettajatehtäväksi ja näin tohtoritasoisia opettajia oli runsaasti Norssissa. Opettajat olivat verrattain iäkkäitä virkauransa huipulla olevia opettajapersoonallisuuksia vuosien mittaan kehittyneine omine tapoineen ja erityis-piirteineen.

Opetus oli autoritääristä ja perustui kirjaan, vihkoryöskentelyyn ja liitutaaluun. Kaikkien luokkien edessä oli vielä noin 20 senttiä korkea kateederi, jossa tietysti opettajan pöytä ja arvovalta.

Kehittyneistä ja erikoisemmista opetusvälineistä mieleen ovat jääneet lähinnä maantiedon ja biologian luokkien epidiaskoopit ja fysiikan ja

kemian luokkien havaintovälineet, joiden käytössä auskultantit useimmiten epäonnistuivat meidän oppilaiden suureksi riemuksi.

"Luottamus hyvä – valvonta paras" -käsite oli monien opettajien tiukka ohjenuora, jota saatettiin noudattaa eri tavoilla: "Kaikkien rivien viidensien pulpettien oppilaat näyttämään kotitehtävänsä." Seurauksena oli usein opettajan ääneen sanelema kirjoitus oppilaan vihkoon: "Op-pi-las on lai-min-lyö-nyt ko-ti-teh-tä-vän-sä ." – Ja tähän isän tai äidin nimi.

Tai "Käsi tai mies!" – Käden nosto merkitsi tietoa ja miehen ylönousu tietämättömyyttä, jolla noustiin kunnioittamaan tietoa.

Joskus opettajan ja oppilaan suhteet kehittyivät pisteeseen, jossa opettajan luokkaan tullessa erikseen määrätty oppilasryhmä marssi luokasta ulos, koska opettaja ei kelpuuttanut heitä mukaan opetukseen. – Tällainen tilanne oli onneksi toki harvinaisempi poikkeus.

Toisaalta kestäisikö nykyoppilaan ego tulla luokan eteen ja kolmen kumarruksen jälkeen sanoa: "Pyydän nöyrimmästi anteeksi, että olen suuressa tyhmydessäni kuluttanut luokan kallista aikaa." Tämän jälkeen tietysti kumarrus ja paluu omaan pulpettiin. – Tämä tietysti niin, ettei kenenkään kasvoilla uskaltanut olla hymyn häivääkään.

Rangaistuskäytäntö perustui yleensä päiväkirjamuistutuksiin, kotimuistutuksiin, jälki-istuntoon ja käytöksen alennukseen, jonka

Vanhojen päivän arvokkuudella tasan 50 vuotta sitten. Yläriivi vasemmalta:

Tapani Pihlaja (käsipalloilija, vuoden parhaan palloilijan pokaali), Jouko Pihkala (lentäjän ura koitui ilmavoimien koulutusvaiheessa kohtalokkaaksi), Lajos Garam (viulunsoiton mestari), Risto Rydman (nopein 400 metrillä), Tapani Kahri -takana (sitkeä - voitti luokanvalvojan kädenväännössä jo kolmannella luokalla), Timo Kirves (aina iloinen klarinetisti), Antti Luukko (en mä viittaa, mutta kyllä multa kysyä saa), Matti Oksanen (käsipalloilija), Jussi Luukko (vuoden Turnareiden tuoppi, jos Jussi pääsee stuiduksi Norssi häviää Ressulle, vähän käsipalloilijakin), Pentti Paatero - takana (kunnon mies, joka tuli aikaisin kouluun, jotta kelmit voivat kopioida kotitehtävät), Seppo Räsänen (hieman arvoituksellinen humoristi), Matti Sarnela - takana (hyvä takapiru) sekä Pekka Sinkoaho (matemaatikko, joka nautti lehtori Kattaisen pelkistettyä nimitystä Sinko).

Alarivi vasemmalta: Pekka Haukinen (tuleva Ylioppilaslehden Johny Walker), Sakari Kaila (kielimies, joka teki kipin viimeisellä liikuntatunnillaan), Erkki Tolvanen (käsipalloilija), Reijo Taro (Luonto-seuran miehiä, joka pääsi makuloimaan myöhäisemmässä toimessaan lehtori Kattaisen fysiikan kirjan).

Kyseisen luokan pojista pääosin koostuva Karhun poikien juniorijoukkue voitti B-junioreiden käsipallon Suomen mestaruuden - osa pojista puuttuu tästä kuvasta.

sai normaalisti luntaamisesta tai tupakoinnista kiinni jäämisestä. Päiväkirjamuistutuksista osalle keskikoulun pojista tuli kuitenkin kilpailun aihe, ja ne menettivät tehonsa. Järeämpiä rangaistuksia oli toki määräaikainen koulusta erottaminen tai karsserissa istuminen. Viimeisissä muistamissani karsserirangaistuksissa oppilas suljettiin määräjaksiksi urkugarville.

Opettajilla oli kuitenkin myös henkilökohtaisia ja usein varsin tehokkaita rangaistuksia kuten esimerkiksi. Kirjoita huomiseksi 250 kertaa: "En heittele enää koskaan välitunneilla lumipalloja koulupihalla." Tai myöhästelevälle oppilaalle: "Saavut viikon ajan kello 7.30 Lutherinkatu 2:n eteen, jotta voimme yhdessä kävellä kouluun." - Arvattavasti myöhästely loppui.

Auskultointi, virkatunnit ja opetusnäytteet

Norssien vähäisyyden vuoksi auskultanttien määrä oli todella runsas. Lisäksi heidän opetus- ja kuunteluelvoituksensa olivat täysin eri luokkaa kuin nykyisin. Toisissa oppiaineissa saattoi luokan reunoilla olla jopa viisi penkillistä näitä opetuksen hartaita seuraajia.

Silloisen Norssin tehtävä oli – jopa koulun rehtorin oman sanoman mukaan – terästää opetusharjoittelija kohtaamaan tulevan opetustehtävänsä kovimmatkin haasteet. On selvää, että 40-oppilaiset poikalokat ymmärsivät tehtävänsä ja tekivät parhaansa selviytyäkseen tästä vaativasta velvoituksesta.

Harjoitustunnin pitäminen ei todellakaan ollut helppoa. Miten saada luokka myönteisesti syttymään opetukseen, jonka aihe ei kiinnostanut vähäisimmässäkään määrin. - Välittömästi tuohon tuomittu oli se onneton, joka yritti mielistellä luokkaa. Luokan mukaan saanti oli todella mielenkiintoinen ja vaikea pedagoginen tehtävä, jossa miespuolista harjoittelijaa saattoi auttaa todella räväkkä avaus ja naispuolista harjoittelijaa poikaoppilaisiin vetoava pehmeän herkkä feminiininen ote.

Käsite virkatunti oli auskultantille varmasti kuin helvetin portti. – Norssin opettaja saattoi nimittäin velvoittaa auskultantin hoitamaan luokkansa opetuksen, kun hänellä itsellään oli joku viran hoitamiseen kuuluva este. Yleensä virkatunnilla luokka pyrki tekemään kaikki mahdolliset kolttoiset, mitä luokan ikätasoon soveltui. Joskus auskultantti viimeisenä keinonaan pyrki levittämään kätensä ja jalkansa luokan oven eteen pitääkseen oppilaat edes luokassa.

Opetusnäytteet olivat niinkään 50-luvun suurta pedagogista teatteria. Opetusnäytteitä annettiin paljon, koska sitä pidettiin tiettyjen virkojen saamisen edellytyksenä. Näytetilanne oli varmasti vahvempienkin hermoja koetteleva. Paikalla oli tietysti koulun rehtori, Tyttönorssin ja

Svenska Norssenin asianomaisen aineen yliopettajat ja kaikki aineen auskultantit, mikäli edes mahtuivat luokan reunustoilla oleville penkeille. Tunnelma oli ymmärrettävästi pingottunut, jonka laukaisemisessa oppilailla oli näytteiden antajan kannalta tärkeä merkitys. – Auttaako ja olla mukana tai ei ?

Koulurakennus

Sodassa vuoden 1944 pommituksessa osittain tuhoutunut koulu oli korjattu käyttökuntoon kuitenkin niin, ettei ehjänä säilyneihin osiin oltu puututtu. Koulu oli näin ollen käyttökelpoinen muttei missään huippukunnossa. Pulpetit olivat vanhoja ja täynnä menneiden sukupolvien piirroksia. Luokkien ovet olivat siinä kunnossa, ettei eräänäkin vuonna luokassani alkanut puukon heittäminen tuottanut ovelle enää näkyviä lisävaurioita. Rakennuksena Norssi henki kuitenkin sitä vankkaa ja rauhallista arvokkuutta, minkä toivoisi olevan jokaisessa koulussa.

Harrastukset

On selvää, että voimistelu ja urheilu oli 800-oppilaisen poikakoulun tärkein vapaa-ajan harrastus. ”Maailman vanhin suomenkielinen voimistelu- ja urheiluseura Norssin Turnarit” menestyikin loistavasti kaikissa koululaiskisoissa. Varsinkin voimistelussa tuli jatkuvasti lukuisia Suomen mestaruuksia.

Vuosikymmenen alkupuolen kori- ja käsipallojoukkueet olivat lähes maaottelutasoa. Mestaruuksia tuli lisäksi milloin jalkapallossa tai jopa jääkiekossa. Otteluita seurattiin suurella mielenkiinnolla. Varsinkin Norssi–Ressu-koripallo-otteluihin voimistelusaliiin tunkeutui niin paljon katselijointa, ettei varsinaiselle pelille jäänyt juuri tilaa. Tunnelma oli todella tiivis.

Vuosittaiset yleisurheilutuottelut Ressua vastaan käytiin kuin maaottelut. Lajeja on paljon ja kisat alkoivat tietysti 110 metrin aitajuoksulla. Järjestelyistä vastasivat liikunnan auskultantit. Abiturenttivuotena jouduin urakoimaan niin

monta lajia, että kronikkaanikin tuli maininta:” Jos Jussi pääsee stuiduksi niin Norssi häviää Resulle.”

Turnareiden vastapainona oli tietysti epävirallinen järjestö ”Antiturnarit”, jonka vuosikymmenen ehkä tunnetuimpana edustajana voidaan mainita kirjailija Pentti Saarikoski.

Oppilaiden pukeutumisen erityispiirteitä

Pukeutuminen oli vuosikymmenen alussa hyvin standardia ja vaatimatonta. Keskikoulun kolmanteen luokkaan asti oppilaat kulkivat golfareissa, villa-paidoissa ja puseroissa. Tämän jälkeen saattoi jo saada pitkät housut. Lukiolaisen asuna oli yleensä pikkutakki ja pitkät housut. Solmiokin alkoi ilmestyä tärkeimpien kaulalle. Talvella alemmilla luokilla päähineenä oli pipo, mutta lukiolaisen arvokkuus vaati jo hatun ja pitkän takin.

Nykyään ihmetellään tietyn poikaryhmän liki polvissa roikkuvia löysiä housuja. – Mutta viisikymmentäluvun puolenvälin ”lättähattumuori” oli kuitenkin vähintään vastaava ilmiö: Matalaksi höyrytetty hattu, leveäharteinen pikkutakki, lahkeesta 15 sentin levyiset pillihousut, korkeakantaiset kengät, joiden kantaan ja kärkeen suutari oli naulannut teräsluskat. Vanha Norssi Helsingin Sanomien pilapiirtäjä Kari piirroksissaan oli tämän muodin verrattomin ilmentäjä.

Yhteydet muihin kouluihin

Keskikoulussa yhteydet muihin kouluihin perustuivat lähinnä urheiluun, mikä merkitsi toimintaa ja kilpailuja samaa sukupuolta olevien oppilaiden kanssa. Lukiossa Konventin, jota nimeä lukion oppilaskunnasta käytettiin, ja Turnareiden tärkeänä tehtävänä oli järjestää tansseja. Ongelmana oli kuitenkin se, ettei rehtori Holmström antanut järjestämislupaa kuin kerran vuodessa kummallekin osapuolelle.

Helsingin teiniyhdistyksen toiminta oli keskittynyt puolestaan pitämään huolta siitä, etteivät

eri kouluissa järjestettävät tanssiaiset osuneet saman viikon lauantaiksi. Norssin tanssiaiset olivat ymmärrettävästi erittäin suosittuja. Niissä soittivat ajan parhaat orkesterit kuten Erik Lindström, Olli Häme tai Ronnie Krank. Solisteina saattoi esiintyä vielä nykyäänkin tunnetut laulutähdet kuten Brita Koivunen tai Laila Kinnunen.

Järjestelmä perustui yksinkertaiseen ja selkeään systeemiin. Eri koulujen teinikunnille lähetettiin 20–25 lippua myytäväksi ja tilittäjä pääsi ilmaiseksi sisään. Halukkailla oli siis lähes joka viikonloppuna tanssimahdollisuus jossakin Helsingin koulussa.

Tämän mukavan kanssakäymisen pilasi kuitenkin vuonna 1959 se, että koulutansseissakin alettiin vaatia verolippuja. Erään koulun tanssiaiset yllätti poliisi, joka tuli valvomaan verolippuja. Lippuja ei voitukaan myydä lisää ja satapäin innokkaita sisään pyrkijöitä jäi ulkopuolelle. Seurauksena oli koulun ikkunoiden kivittäminen. Kun ilkeältä jatkui vielä muutaman kerran muuallakin tämä suosittu oppilaiden kanssakäyminen jouduttiin lopettamaan.

Oppilaat yrittivät saada yhteyksiä Tyttönorssin kanssa, koska varsin monien siskot olivat siellä. Yritykset tukahtuivat kuitenkin koulun rehtorin suureen ahdasmielisyyteen. Hän saattoi kieltää esimerkiksi tyttöjen lähdon poika-norssin kanssa vanhojen päivän kahville Fazerille. Yhteisistä illanvietoista ei tietenkään voinut puhuaakaan.

Aika kultaa muistot

Koulunkäynti Norssissa oli aktiivista ja hauskaa aikaa. Oppilailla oli mukava tunnelma ja hyvä henki. Nyky aikaan verrattuna oppilaat olivat tietyllä tavalla tasavertaisempia, sillä elettiin aikaa jolloin kenelläkään ei vielä ollut juuri mitään. – Onneksi varsinainen televisionkin läpimurto tapahtui vasta seuraavalla vuosikymmenellä.

Jussi Luukko
1950-luvun Vanha Norssi
Johtava rehtori 1986–2002